

Suskunlar Romanının Karakterler ve Temas İlişkileri Üzerine Çözümlemesi

Analysis of the Novel Suskunlar on Characters and Contact Relations

Fatıma Ravza ÜNLÜ

Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı
ravzayilmaz92@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-5480-1204

Makale Başvuru Tarihi : 16.06.2022
Makale Kabul Tarihi : 30.06.2022
Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

İletişim yeryüzündeki tüm eylemlerin asıl amacıdır. İnsanoğlu ister katılarak isterse kaçınarak, yaşam içerisinde devamlı olarak bir temas halindedir. Bu temas durumlarını belirli çalışmalar ve kaynaklar eşliğinde kişilerin geliştirdiği temas durumuna bağlı olarak; sosyal, asosyal, içe dönük, dışa dönük, girişken, çekimser vb. adlandırmak mümkündür. Genel olarak bu adlandırmaların hareket noktası ise 'dünyaya doğru' ve 'dünyadan uzağa' algılayışı üzerinedir. Bu bağlamda 'temas yokluğu', 'yedek temas' ve 'doğrudan temas' başlıkları çalışmamızın başlıklarını oluşturacaktır. Suskunlar romanı temas ve iletişim noktasında özellikle incelenmesi gerektiğini düşündüğümüz bir metindir. İnsan ilişkilerinin açmazları, çıkmazları, karanlık yanları, aydınlık yönleri roman dünyasının üzerinde durduğu başlıca unsurlardır. Karakterlerin birbirleriyle olan iletişimi incelendiğinde büyük bir kısmının sağlıklı iletişim kuramadığı ve gerekli teması gerçekleştiremediği görülmektedir. Bu izlenim bizi bu çalışmayı yapmaya yönlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suskunlar, temas, karakter, iletişim

Analysis of the Novel Suskunlar on Characters and Contact Relations

ABSTRACT

On the planet conversation is the purpose of all action. In the life of human beings whether willingly or unwillingly keep in touch with each other. These connections act upon people-made connections can be named in the light of certain research and source; social, asocial, withdrawn, outgoing, enterprising, abstainer, etc. In generally the beginning of this classification is concentrated on the 'earthward' and 'escape of planet' ideas. In this context our studies heading to shape by 'lack of contact' 'substitute contact' and 'directly contact' titles. The novel of Suskunlar according to our understanding should be analysed about contact and communication. Human relations dilemmas, toughies, dark sides and bright sides are the main subject in the novel world. In the research on these characters' communication with each other, the majority of these characters cant communicate healthily and also cant make necessary contact.

Keyword: Suskunlar, contact, character, communication

1. GİRİŞ

Kişilerin yaşadığı çevre ve bu çevredeki insanlarla geliştirdiği temas ve iletişim biçimi karakterinin bir getirisi; “Yaşamak sanatı, iletişim etkinliğinin üzerine kurulmuştur ve insanın en anlamlı ilişkileri iletişimle ilgili olanlardır.” (Özcan, 2018: 348) Anlatmaya bağlı edebi türlerden olan roman ise bu bağlantıyı en şeffaf haliyle sergiler. Romanın sınırsız dünyası bizlere kişiler ve temaslarını tüm ayrıntıları ile inceleme fırsatı sunar. Bu bağlamda, roman dünyasındaki temas biçimleri de tüm psikik eylemlerde olduğu gibi ; “‘dünyaya’ doğru ve ‘dünyadan uzaklaşma’ yönünde” (Reich, 2013: 414) seyreder. İhsan Oktay Anar’ın Suskunlar romanında kişiler ve temasları yeryüzünde insanoğlunun ‘yaşıyor olma’ çabasını temsil eder niteliktedir. İnsan ilişkileri karmaşık, ironik, dramatik, trajik şekillerde karşımıza çıkar. Kişilerin birbirleri ve dünyayla olan temasları ayrıca dikkat gerektirir. Tüm bu temas ve iletişim ağı farklı farklı anlamlar taşır. Suskunlar romanı üzerinden yaptığımız karakterler ve temasları üzerine değerlendirmede ise Reich tarafından yapılan sınıflandırma doğrultusunda; dünyaya doğru olan eğilimler ‘doğrudan temas’, dünyadan uzağa şeklindeki eğilimler, ‘temas yokluğu’ ikisinde de yer edinemeyip ‘yerine başka şeyler koyma’ çabasındaki eğilimler ise ‘yedek temas olarak’ çözümlenecektir.

İncelemekte olduğumuz Suskunlar romanının “sosyal ortamı” (Özcan, 2018: 323) yozlaşmış bir toplum örneği olduğundan karakterlerin çoğunda iletişim problemi vardır. Birçok karakter bu sorunla yüzleşemez ve gerilemeyi tercih ederek temas yokluğu geliştirir. Temas yokluğu geliştiren karakterlerde içe kaçma, duyarsızlaşma, donuklaşma, bir diğerini ötekileştirme gibi davranışlar gözlemlenir. Yedek temas geliştiren karakterlerin ise genellikle gençlerdir. Gerilemeyi kabul edemeyen gençlik enerjisi sapma yoluyla ilerler ve karakter bu sapmayla birlikte kişiliğini sansürlemeyi tercih eder. Davranışlardaki aşırılıkla birlikte, başka biri gibi davranma, bir şey ya da nesneye aşırı bağlanma vb. durumlarda yedek işlevin devreye girdiği görülür. Doğrudan temas geliştiren karakterlerin ise sayıları az olmakla birlikte genellikle olgunlaşmayı temsil eden Mevlevi dervişler olması dikkat çekicidir. Bu yönüyle dervişler diğer roman kişilerine örnek olmak üzere “yüce birey” (Campbell, 2000: 20) konumundadırlar. Karakterlerin; yönelme, kaçınma ve yedekleme şeklindeki tüm tercihleri kendileri ve etraflarıyla bağlantı kurma biçimleridir.

2. SUSKUNLAR ROMANININ KARAKTERLER VE TEMAS İLİŞKİLERİ ÜZERİNE ÇÖZÜMLENMESİ

2.1. Temas Yokluğu

Temas yokluğu daha çok içe çekilme ve etrafa karşı büyük bir ilgisizlik olarak kendini gösterir. Suskunlar romanında bu durum iki şekilde görülür; ilki karakterin çevreyle ilişkisini kesmesi ancak kendi içinde akış göstermeye devam etmesi, ikincisi ise karakterin hem çevre hem de kendi içinde donma halinde olmasıdır. Her iki durumda da karakterlerin birbirleriyle olan temasında kopukluk meydana gelir.

İnsanların birbirini görmezden gelmesi, yok sayması, duyarsızlaşması roman dünyasında temas yokluğunun bir göstergesidir. Yozlaşmış bir toplum örneği olarak sunulur:

“Eflatun kendisini çağıran kişiyle göz göze gelmeyi umarak etrafına bakındı. Allah’ın hiçbir kulu ona göz ucuyla bile bakmıyor, sanki onu görmüyordu. O ise herkese bakıyor gelip geçen zevatı tek tek inceliyordu. Bu haliyle Eflatun kendisini, adeta cin misali görünmez bir mahlûkmuş gibi hissetmişti” (Anar, 2007: 86)

Yardım etmek veya soru sormak için iletişim kurduğu insanlar tarafından dövülerek yaralanan Eflatun, evinden çıkıp Galata’daki dergâha varıncaya kadar bu durumla karşılaşır. Toplum içinde insanların birbiriyle olan bağı kopmuş vaziyettedir. Kimse kimseye yardım etmez. Herkes bir yerlere yetişmek üzere kendi yolunda gider.

İnsanların çevreye karşı gösterdiği temas yokluğundan biri de ‘yabancılaştırma/ötekileştirme’ şeklindedir. Suskunlar romanında ötekileştirme; kişilerin düşman olarak görülen kişiye çeşitli isimler takması şeklinde görülür. Çeşitli küçültücü ifadelerin sonucu; “Karşıdaki kişiyi ‘insan dışı bir şey’

yapmanın bir başka yolu onunla bütün duyguları, bağları kesmektir. (...) Saldırgan, öteki kişiyle bütün duygusal bağlarını koparır ve onu ‘dondurur’. Öteki kişi artık insan olarak düşünülmez ve ‘şuradaki bir şey’ haline gelir.” (Fromm, 2011: 162) Bu durum aynı zamanda karşıt tepki kurgusudur. “Kişinin bilinçli olarak kabul edemeyeceği (çatışmalar) tamamen tersine çevrilerek yaşanılır”(Ersevîm, 2013: 245) İçinde bulunulan en öfkeli anlarda, düşman olarak görülen kişiye insanlık dışı davranarak asıl onun insan dışı olduğunu savunmak bir karşıt tepkidir.

Roman mekânlarından biri olan Çemberlitaş’ta bulunan arzuhalçiler küfürler aracılığıyla birbirlerini ötekileştirirler. Nefretlerini ‘karşıt tepki’ şeklinde kusar ve karşıdakini insandan başka her şey olarak gösterirler:

“Ağarmış saçlarına sakallarına rağmen silleler ve tekmelerle kapışmaya başlayan ihtiyar arzuhalçiler, bir yandan da birbirlerine “Labunya! Mebun! Dübürzade! İskerlet! Sabuncu! Hamam oğlanı! Diye hakaretler yağdırmaktaydılar.” (Anar, 2007: 95)

Suskunlar romanında kişilerin birbirine isim takarak ‘yalıtması’ çok sık rastlanır. “Zındık, gâvur, hergele, döküntü, pespaye, sütü bozuk, ciğersiz, nursuz’ bunlardan bazılarıdır. Yine roman kişilerinden olan ve bulunduğu topluma bir uyarıcı olarak gelen Zahir; “Mecnundur! Delidir! Divanedir!” (Anar, 2007: 174) iftiralarıyla dışlanır. Toplumdan yalıtılarak temas kesilir. Böylece bir takım insan tarafından toplumun geri kalanına; Zahir’in insan olmadığı ve ona karşı suçluluk hissi duyulmasına gerek olmadığı düşüncesi aşılanır. Zahir ile bulunduğu toplumun teması, hislerin öldürülmesi yoluyla kesilir.

Yine ‘selamı sabahı kesme’ şeklinde görülen temas yokluğu roman karakterleri arasında sıkça meydana gelir. Kalın Musa ve ailesi müzikle uğraştığı için mahalleli tarafından dışlanır. Mahalleli selamı sabahı keser. Daha sonra Davut, Asım’ın hayaletiyle uğraştığı için Kirkor, Bağdasar ve diğer arkadaşları ona artık mesafeli davranır. Çok içlerine almak istemezler. Rafael ise toplumdan tamamen dışlanır. Verdiği selam dahi kimse tarafından alınmaz.

Suskunlar romanında görülen bir başka temas yokluğu ise karakterlerin kendi içlerine çekilmeleriyle meydana gelen bir donma halidir. Sessiz kalma, soğuma, donup kalma, kala kalma gibi tasvirlerle karakterlerin dışı ulaşmaya çalışan içtepelerinin ketlendiğini, hiçbir şeyden fayda gelmeyeceği düşüncesine kapılarak katılaşıp kaldıklarını görürüz. Genellikle; “donup kalmaya, daha doğrusu bu durumu sürdürmeye iten nedenlerin, şeylerle, yaşantılarla ve kişilerle temas korkusu olduğu” (Reich, 2013: 418) görülür. Romanda donma hali en çok ‘kala kalma’ biçiminde karşımıza çıkar. Bu durum genellikle; şaşkınlık, hayret, -kelleyi görenlerde bet beniz attı”(Anar, 2007: 99), “softalar zahirin arkasından baka kaldılar”(Anar, 2007: 172) gibi- ve daha sık görülen korku duygusu üzerine tasvir edilir. Hızır Paşa’nın yeğeninin ölmesi üzerine; “bu içler acısı durumun sorumluları olan Kalın Musa ile mahdumunun beti benzi atmıştı” (Anar, 2007: 55) ifadesiyle trajik bir durum karşısında yaşanan karmaşık duygular bildirilir. Korku, kaygı, şok olma hali, ne yapacağını bilememek, kaçma isteği bu duygulardan bazılarıdır.

İçe çekilme hali, korku ve kaygının dışında; Dissociation (Ayrışma) ve Introjection (İçe Atma) gibi mekanizmalar sonucu da karşımıza çıkar. İki durumda da karakterlerde, duygu körülenmesi ve iç bastırma hali söz konusudur. Ayrışma; “Acı veren herhangi bir anı, his veya fikrin kişinin duyarlılığından ayrıdır.” (Ersevîm, 2013: 223) Böylece kişi kendi içindeki hisleri bölerek bir temas yokluğu geliştirir.

Zamanın namlı celladı Kara Ali, işini soğukkanlılıkla yapması yönüyle ayrışma sergiler. Bununla da kalmaz, kemendini her idamdan sonra sevap olsun diye yağlar böylelikle kurbanına fazla acı çekirtmez. Ayrıca, kasap peştemalları gibi döktüğü kanı göstermemesi için kıpkırmızı bir cübbe giyer. Eminönü’nde infaz ettiği adamın kellesini yamağıyla birlikte saraya götürürken pazardan geçer. Pazar alışverişi yapar:

“...kelleyi görenlerde bet beniz attı. Bir “Fesübhanallah!” diye nida ettikleri halde, cellat pek oralı olmaksızın, yol üstündeki manavın önünde durup okkası yedi akçeden iki yüz dirhem bamyaya aldı. İnfazdan hemen önce, canını alırken fazla acı çektirmesin diye bizzat kurbanı tarafından bahşişle bamyanın parasını ödeyen cellat, cancağızı çektiğinden midir, pastırmaya doğru seğirtti.” (Anar, 2007: 100)

Celladın üzerindeki umursamazlık dikkat çekicidir. Bir kasap nasıl işini yapıyorsa Kara Ali’de aynı şekilde kendi işini yapar. Yaptığı işe ve çevredeki insanlara karşı gösterdiği duygu sağırlığı temas yokluğunu ortaya koyar. Böylece suçluluk, acı, keder, vicdan azabı vb. hiçbir kışkırtıcı duyguya kapılmaksızın kendi içine çekilmiştir.

Romanın ikinci karakterlerinden olan Mevlevi derviş ise, Introjection (İçe Atma) mekanizması aracılığıyla kendi içine çekilmiş ve duygularını körelterek temas yokluğu geliştirmiştir:

“Mevlevi dervişin üzüntü ve sıkıntı duyması imkânsızdı. Çünkü artık nedense, adamın bütün ruhunu o kapkara duygu istila etmişti. Onu ayakta tutan kuvvet, sanki canı değil de nefretiydi. Hatta neredeyse canı bedenini terk etse bile sadece nefreti, onu belki de senelerce yaşatabilirdi.” (Anar, 2007: 126)

Derviş, ‘hostil-agresif’ bir duygu olan kin duygusunu içine atarak onunla bütünleşmiş ve tamamen bu duyguya teslim olarak çevresine karşı kapanmıştır. Yıllarca bir dilim ekmekten başka bir şey yememiş insanlarla aynı sofraya oturmamıştır. Dervişin tüm benliğini kaplayan nefret duygusu, diğer duyguların tümüne kör ve sağır olmasına neden olur. Yaşadığı “içe dönük agresyon” (Ersevîm, 2013: 233) temas yokluğu geliştirmesine neden olur.

2.2. Yedek Temas

Yedek temas durumu, temas yokluğunun ve doğrudan temasın bir arada olup ancak tamamen görülmediği, kısmen görüldüğü durumlarda ortaya çıkar. “Dünyayla doğrudan vejetatif temas az çok yok edildiğinde ve mevcut kalıntılar dış dünyayla ilişkileri kâfi derecede sürdürmeye yetmediğinde, yedek işlevler, daha doğrusu yedek temas kurma girişimleri ortaya çıkar.” (Reich, 2013: 422) Yedek temas durumu da doğrudan temas ve temas yokluğu kadar belirgin bir şekilde kendini gösterir. Abartılı yürümek, kasılmak, rahatsız edici bir şekilde yüksek sesle gülmek, kurum satmak, saçını aşırı hareketlerle düzeltmek, aşırı alçak gönüllülük, kasten sıkı tokalaşmak vb. birçok davranış yedek temasa örnek davranışlardır. Açık bir şekilde görülür ki; “Davranışlarda bir özelliğin izole edilmiş biçimde kişilik bütünlüğünün dışına çıktığı veya sivrildiği veya kişilikle çeliştiği her durumda bir yedek işlev mevcuttur; bunun arka planında az çok derin bir ilişki yokluğu mevcuttur.” (Reich, 2013: 424) Yedek temas, birbirine ters güçleri birleştirmeye çabalar ve enerji tüketir.

Roman dünyasında yedek temas durumunu, bastırılmak istenen aşağılık duygusu ve kendini yüceltme çabasıyla görülür. Eflatun’un yolda karşılaştığı ‘mağrur mağrur bakan bir çift sürmeli göz’ün sahibi sergilediği tavırların abartılı ve kibirli olması yönüyle dikkat çeker:

“Alını beyaz akıtmalı harika bir yağız ata binmiş, kasılıp şişindiğine bakılırsa burnu ta Kaf Dağı’nda, zadedân sınıfından bir delikanlıydı bu. Seraser astarlı samur kürkünün uzun yenleri, koltuk yırtmaçlarından geriye atılmıştı. Astarın üstü sıvama lal işlemeliydi. Fiyaka yapmak için bu havada samur kürk giyindiğinden midir, serinlemek için sol elinde bir de yelpaze tutuyordu.(...) doğrusu bu efendinin afisi tırakası tamdı. Gayet iyi bir binici olmasına rağmen, yelesi kızıla boyalı atını Arap seyisine güttürüp caka satan bu çalımlı delikanlı, aynı zamanda, cümle âlem görsün de nam olsun diye, bu adamcağzın sırtına basarak hayvanına binip inmeyi huy edinmişti.” (Anar, 2007: 89)

Delikanlının giyim ve hareketlerindeki aşırılığın kendini gösterme merakından olduğu açıktır. Bu duygunun altında ise kendini gerçekleştirememiş bir kişilik yatar. Tüm bu gösteriş, çekilip alınsa geriye delikanlının varlığına dair pek de bir şey kalmayacaktır. Bu nedenle gösteriş, yedek işlev konumundadır. Amaç; “aşağılık duygusunun, kendini küçük ve güçsüz olarak görme gibi acı veren bir düşüncenin baskısı altında, bütün imkânları ile bu ‘aşağılık kompleksi’ni yenmek” (Adler, 2014: 66) tir. Bu çaba daha çok gençlere özgü bir ‘hamlık’ olduğundan, yedek temas durumunu roman

dünyasında genellikle ‘bıçkınlar’, ‘delikanlılar’, ‘yeni yetmeler’, ‘kopiller’ olarak adlandırılan kişiler üzerinden tasvir edilir:

“başlarında Tunus fesleri, hem aşk hem de fiyaka olsun diye göğüslerine dövdürdükleri kadın isimleri, sine perçemleri ve kuşaklarında kulaklı yatağanları ile bu yolda nedense bir aşağı bir yukarı, avare avare yürürken birbirlerine ağılık taslayan, kavga gürültü çıkarmaya yeminli şu bıçkınlar ve kopuklar” (Anar, 2007: 117)

Yedek temasın temelinde ‘sansürleme’ vardır; önemli olan sergilenen değil gizlenen şeydir. Bazen karakterlerin başka bir kişilik sergileyerek kendilerini sansürlediği görülür. Bu durum Identification (Özdeşleşme); “kendini başka biri gibi yapma gayreti” (Ersevîm, 2013: 226) olarak karşımıza çıkar. Asıl ismi Alessandro Pereveli olan cücenin bedensel sorunları için bulduğu çözümde bu tür bir yedek temastır. On iki parmaklı olması nedeniyle kendi memleketinde büyük bir çembalo üstadıdır. Yani kusuru onun için bir ‘ödünleme’ye dönüşerek denge sağlamaktadır. Osmanlı topraklarında cücenin bu ödünlemeyi sağlaması mümkün değildir. Önce bir müzisyen olan efendisi Asım’a karşı bu durumunu dengeleyici olarak kullanır. Asım’a karşı yaptığı besteleri bir koz olarak kullanır. Ancak bu durumun fazla uzun sürmeyeceğini anlar. Daha iyi bir çözüm bulması gerekir. Halkın içine karıştığı zaman bu çözümü de bulur:

“Bu şehirde saygın olmak için ya paraya, ya nüfuza ya da ilme sahip olmak gerektiğini anlamıştı. Ancak ilim, bu dünya hakkında değil de, asıl ahiret hakkında olduğu zaman geçer akçeydi.” (Anar, 2007: 251)

Böylece cüce aslında hiç olmadığı biri olur ve Pereveli İskender Efendi olarak Yusuf Paşa Camii’nde cemaate vaazlar vererek yeni kimliğini oluşturur. Kadızadeler tarafından bile kabul ve saygı görür. Başkası gibi davranarak kendi benliğini gizler ve yedek temas geliştirir.

Suskunlar romanında yedek temasın bir başka görüntüsü ise insanlar yerine ‘nesnelere ve şeylere yapılan yatırım’ olarak karşımıza çıkar. Karakterler kendi aralarında oluşturamadıkları temasın neredeyse tümünü bir kimse veya şeye yöneltir; “bu aksiyon için hedef olan ‘kimse’ veya ‘şey’in adı love object’tir.” (Ersevîm, 2013: 104) Karakterlerin sevgi nesnesine karşı sergilediği bağlılıkta bir aşırılık söz konusudur. Tek amaç arzulanan nesnenin elde edilmesidir.

Roman karakterlerinden Neva, “doyum sağlayabilecek bir hedef nesne (goal object)” (Ersevîm, 2013: 221) olarak sevgi nesnesidir. Asım, Davut ve cüce için erişilmek istenen bir ‘object’ konumundadır. Bir güzellik nesnesi olan Neva, aynı zamanda imtihandır. Her üçü de ilk görüşte âşık olur. Asım, Neva’nın aşkını elde edebilmek uğruna her şeyden vazgeçer. Davut, bu uğurda ölmeyi dahi göze alır. Cüce bu aşka erişemeyeceği için kahrolur ve kötülükler yapar. Tüm bu çabalar nesneye yönelik ‘yatırım’dır.

Diğer roman karakterlerinde de nesneye yönelik benzer yatırımlar görülür. Zümrüdüanka adını verdiği civciv, Kalın Musa için bir sevgi nesnesidir. Elim bir vaka sonucu bu civcivi kapıcı ağanın yemesi üzerine yıkıma uğrayan Musa, felç olur. Mevlevî dervişi içinse “en önemli eşyası kemerine sıkıştırdığı pırıl pırıl ekme bıçağı” (Anar, 2007: 125) bir sevgi nesnesidir. Her molada uzun uzun bu bıçağı bilemektedir. Yine Kabil’in yeğenlerine vadettiği ‘altun yüzük’ ‘goal object’ konumundadır. Yeğenleri bu yüzüğe ulaşmak için fitne çıkarır, cinayet işler. Bir başka sevgi nesnesi ise Veysel Bey’in derin sevgi beslediği ‘armudi kemeç’dir. Babası Kalın Musa tarafından sürekli engellenen Veysel, kemeçeye duyduğu aşırı bağlılık ve hüznün sonucu verem olur.

Belirtildiği gibi karakterler tüm yatırımlarını içselleştirdikleri bir nesneye yöneltirler. Her ne kadar bir temas hali görülse de bu temas sağlıklı değildir. Geliştirilmiş olan temasın yön değiştirdiği ve tüketici olduğu açıktır.

2.3. Doğrudan & Vejatatif Temas

Doğrudan temas, insanlar ve çevreyle sağlıklı iletişim kurmak anlamına gelmektedir. Kucaklayabilme, dokunabilme, gülümseme, selamlaşma doğrudan temas çeşitlerinden bazılarıdır; “halk ağzında ‘sade’,

‘doğal’, ‘cana yakın’, ‘çekici’ vs. şeklinde tanımlanan davranışların çoğu” (Reich, 2013: 424) bu temas durumunu ifade eden tanımlamalardır.

Gelgel çıkmazına doğru yürüyen Eflatun, duyduğu sesin kaynağını arar. Bunun için etrafındaki birçok insanla temas kurmaya çalışır. Yedi kişiyle göz göze gelir ve onların kendisini çağırması olabileceğini düşünür. Yardım etmek üzere bu kişilere yönelir. Ancak yedi kişi de onu ‘defol’, ‘git’ diyerek kovar. Eflatun, her ne kadar bu kişilerle ‘doğrudan temas’ kursa da gördüğü tepki ‘temas eksikliği’nden de öte ‘saldırgan temas’ şeklindedir. Yani kendi güzel davranışının tam tersi kötü davranışla karşılaşır, kalbi kırılır, hüzünlenir:

“Yüzünden gözünden kanlar akmasına rağmen artık o, yaralı bedeninden çok, huzur içindeki ruhunun ta kendisiydi. Bu nedenle, içinde yine de bir umut ve hoşnutluk olduğu halde, çağrının geldiğine inandığı yere doğru yürümeye başladı.” (Anar, 2007: 115)

Eflatun, iç dünyasındaki barışçıl duygulardan beslenerek insanlara doğru yönelir. İnsanlardan gördüğü kötülük ve şiddete rağmen umudunu yitirmez. Çünkü Eflatun’un sahip olduğu enerjinin kaynağı kin, öfke, hırs değil aksine huzur, umut, sevgi, aşk enerjisidir. Bu duygular kişileri birbirine yaklaştıran duygulardır; “bir insandan ötekine geçen ısı dalgası gibidir.” (Adler, 2014: 242) Kaynaklandığı merkezden etrafa doğru yayılır.

Eflatun, sonunda çağrının Galata’da üç katlı ahşap bir evden geldiğini anlar. Burası bir Mevlevi dergâhıdır. İçeri girdiğinde güler yüz ve selamla karşılaşır. Bunun üzerine kendisini çağırmanın onlar olup olmadığını sorar ve İbrahim Dede; “Biz insanlara ‘Gel’ diyenleriz. Doğru yere geldin.” (Anar, 2007: 122) diyerek cevap verir ve orada bulunanların üzerine bir sevinç duygusu yayılır. Eflatun’la kucaklaşır, yaralarını temizlerler.

Sevinç duygusu hem insanlar arasında hem de bedenin fizyolojik yapısında yapıcı etkilere sahiptir. Paylaşmaktan doğan mutluluk ve beraberlik güven hissi verir. Olumsuz duygu ve düşünceleri engeller; “mutluluğun oluşturduğu başlıca biyolojik değişiklik, beynin merkezinde olumsuz duyguları engelleyip bir enerji artışına yol açarak kaygı verici düşünceleri durduran bir etkinlik” (Goleman, 2000: 21) şeklinde gelişir. Böylece olumsuz duygularla olumlu duygular yer değiştirmiş olur. Bu yer değiştirme sayesinde kişi çevresine karşı doğrudan iletişim kurma eğilimi gösterir. Kaygının getirdiği karmaşaya karşın, sevinç ve mutluluk rahat bir şekilde odaklanabilmeyi ve temas kurmayı sağlar. Dervişlerin sürekli birbirlerini baş keserek selamlaması, kucaklaması ve ‘can’ diyerek birbirlerine hitap etmesi ifade edilen yapıcı etkilerdendir. Bu nedenle buraya gelen en azılı cani dahi mülayim bir insan olup çıkar.

Suskunlar romanında temas üzerine önemli unsurlardan biri de ‘koku’dur. Kokunun temas bağlamında yönlendirici bir etkiye sahip oluşu roman dünyasında da gözlemlenir; Goleman’a göre limbik sistem adı verilen ve beyin sapının alt tarafında ‘ısırmış bir çörek’ şeklinde yer alan sinir sistemi öncelikle kokuyu algılaması ve buna göre hayati kararların aniden verilebilmesini sağlamaktadır. Ancak bu sistem zamanla daha çok gelişir ve ‘beyin repertuarına duygu ekler.’ Böylece koku üzerinden beyinde ikili bir sistem işlev görmeye devam eder:

“Birinci hücre tabakası koklamaya ve alınan kokuyu yenilebilir, zehirli, cinsel açıdan elde edilebilir, düşman ya da yiyecek olarak ayırmaya yarıyordu. İkinci bir hücre tabakası ise sinir sistemi yoluyla vücuda ısır, tükür, yaklaş, kaç, kovala gibi mesajlar veriyordu.” (Goleman, 2000: 25)

Böylece koku saniyeler içerisinde algılanır ve daha önce nasıl kodlandırıldığı hatırlanır. Sonuç olarak doğrudan yönelmeye veya tamamen geri çekilmeye yönelik hızla karar verme sağlanır. Kokunun koduna göre ‘doğrudan temas’ veya ‘temas yokluğu’ geliştirilir.

Suskunlar romanında çiçek, kahve, iştah kabartan yiyecekler hoş kokular olup doğrudan temasa yönlendirir. Bunun dışında ‘zırnık’, kükürt, ter, idrar, dışkı benzeri kokular ise ‘metruk’ kokular olup temas yokluğuna yönlendirmektedir. Genellikle kötü olarak tasvir edilen mekânlar ‘zırnık ve kükürt’ kokan mekânlardır. Rafael’in evi, cücenin evinin bodrumu bu şekilde kokan evlerdir. Bu evlerden hemen herkes uzak durur. Rafael’in kendisi de kötü kokması ve bakımsız bir bedene sahip olması

nedeniyle insanların uzak durduğu, selam dahi vermediği bir karakterdir. Mevlevilerin dergâhı ise bir aşevi olması nedeniyle iştah açıcı kokularla tasvir edilir:

“mutfak penceresinden buram buram yağlı koyun eti, yağda kızarmış soğan, kuyruk yağı ve sirke kokuları geliyor, avludakilerin iştahını kabartıyordu.” (Anar, 2007: 130)

Ayrıca, dergâhta sürekli kahve dövülmesi ise dostluğun, muhabbetin kokusudur. Dervişler kahve eşliğinde sohbetler eder. Yemek kokuları eşliğinde ise sofralar kurulur, lokmalar paylaşılır. Tüm bu iştah açan hoş kokular, kişileri bir arada tutar, doğrudan teması sağlar.

Neva'nın kokusu ise aşkın kokusu olarak tasvir edilir. Neva'ya âşık olan cüce bir gece evinin bahçesinden Neva'nın yasemin kokulu bir yaşmağını kaçıtır ve günde beş kez ibadet eder gibi koklamaya başlar. Bu sayede cüce Neva'nın geçtiği yolları bulur. Koku yönlendiricidir, cüce çok iyi tanıdığı bu kokuyu takip eder ve bir kez daha Neva'yı görür. Yasemin kokusu, cücenin belleğinde aşkın kokusu olarak kodlanmıştır. Cüce bu kokuyu her duyumsadığında Neva'yı hatırlar ve kokuya doğru yönelerek temas geliştirir.

SONUÇ

Suskunlar romanı, adından da anlaşıldığı gibi iletişim ve temas üzerine bir romandır. Roman bağlamında susmak en büyük merteye sayılır. Ancak susma eylemi, insanlardan uzaklaşmak anlamında değil yeryüzünün tüm kavga ve kargaşasına karşı kör sağır dilsiz olmakla birlikte tüm insanlığı ayırt etmeksizin kucaklamak üzerinedir.

Anlatıcı, insanların birbirine olan şiddet meylini temas yokluğu üzerinden eleştirir. Bu yönüyle yozlaşmış bir toplum tasvir eder. İnsanlar yalnızca kendi çıkarlarını kolladıklarından başkalarına karşı hissizleşmişlerdir. Toplum içindeki çürüme yayıldıkça insanlar da umudunu kaybetmiştir. Böylelikle; iletişimsizlik, bencillik, çıkarıcılık dünya düzeni olarak kabul görmektedir. Yedek temas ise tam bir arada kalmışlık durumudur. Dünya ve insanlarla olan ilgi tamamen koparılmaya da sağlıklı değildir. Temasın yanlış yönlendirilmesi yönüyle tüketicidir. Herhangi bir kazanım sağlamaz. Yedek temas, roman bağlamında boş bir çaba olarak aktarılır.

Doğrudan temas ise değerli bir çaba olarak değerlendirilir ve onaylanır. İbrahim Dede, Eflatun ve Mevlevi dervişler gibi yapıcı karakterlerin doğrudan temas geliştirdiği görülür. Geliştirdikleri doğrudan temas sayesinde, Mevlevi derviş, Nuvarif, Lazar gibi diğer roman karakterlerini olumlu yönde etkilerler. Halk içinden birçok insanın iyiye, güzele yönelmesini sağlarlar.

Bütün bu değerlendirmeler üzerine ‘temasın’ Suskunlar romanında kilit nokta olduğu görüşünderiz. İncelendiği gibi roman dünyası temas ilişkilerinin çözümlenmesiyle aydınlanmakta ve gizil anlamları açığa çıkmaktadır. Romanın asıl konusu ‘kişioğlu’nun yaşıyor olma trajedisi üzerinedir. Roman satırlarında kendi çabalarıyla yaşamaya çalışan ‘insancıkların’ bazen acıklı bazen komik bazen de oldukça sıradan halleri görülür. İçsel derinlikten yoksun olan karakterler, tercih ettikleri iletişim yoluyla varlıklarına dair ipuçları sunar. Onları tanımak ve anlamak ancak bu yolla mümkündür.

KAYNAKÇA

Adler, A. (2014). İnsan Tabiatını Tanıma (Çev: Ayda Yörükân). İstanbul: Kültür Yayınları.

Anar, İ. O. (2007). Suskunlar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Campbell, J. (2017). Kahramanın Sonsuz Yolculuğu (Çev. Sabri Gürses). İstanbul: İthaki Yayınları,

Ersevîm, İ. (2013). Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri. İstanbul: Özgür Yayınları.

Fromm, E. (2011). İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri I (Çev: Şükrü Alpagut). İstanbul: Payel Yayınları.

Goleman, D. (2000). Duygusal Zekâ. İstanbul: Varlık Yayınları.

Özcan, T. (2018). Yazı/Yankı. İstanbul: Kesit Yayınları.

Reich, W. (2013). Karakter Analizi. İstanbul: Cem Yayınevi.